

THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN DU LỊCH BỀN VỮNG Ở PHÚ QUỐC

THE REAL SITUATION AND SOME SOLUTIONS FOR SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT IN PHU QUOC

Đặng Thanh Sơn*, Nguyễn Vương**

TÓM TẮT

Tăng trưởng của ngành du lịch đã đóng góp quan trọng vào phát triển kinh tế – xã hội của huyện Phú Quốc nói riêng, tỉnh Kiên Giang nói chung. Một khảo sát đã được thực hiện với 468 du khách, 75 người dân và 15 cán bộ địa phương để nghiên cứu thực trạng phát triển du lịch và đánh giá tính bền vững của sự phát triển này. Kết quả khảo sát đã cho thấy du lịch Phú Quốc đang phát triển khá thuận lợi, đóng góp vào sự tăng trưởng kinh tế của địa phương, giảm tỷ lệ hộ nghèo, giải quyết việc làm cho lao động địa phương. Tuy nhiên, hiện nay, du lịch Phú Quốc đang phải đối phó với các nguy cơ phát triển thiếu bền vững: những vấn đề về nguy cơ ô nhiễm môi trường, sự suy thoái về văn hóa, nguy cơ mất ổn định về an ninh, trật tự trên địa bàn. Nghiên cứu đã gợi ý một số giải pháp về chính sách và quy hoạch phát triển du lịch, nâng cao chất lượng nguồn nhân lực du lịch, đẩy mạnh xúc tiến quảng bá, bảo vệ môi trường để phát triển bền vững du lịch biển đảo Phú Quốc.

Từ khóa: Phát triển du lịch, du lịch bền vững, Phú Quốc.

ABSTRACT

Phu Quoc Tourism plays an important role in an economic – social development of Phu Quoc island district, Kien Giang province. A survey was carried out through surveying 468 tourists, 75 local people, 15 local leaders and staffs in order to analyze the current situation of tourism development and assess its sustainability. The results of the study showed that tourist activities is growing, contributing to economic growth, reducing the poverty rate, and creating jobs for local people. However, the tourism of Phu Quoc currently faces of the environmental pollution, traditional cultural deterioration, and risk of destabilizing security and order. The study has provided recommendations and key solutions for sustainable tourism development on planning, environmental protection, human resources improvement and tourism promotion.

Keywords: development tourism, sustainable tourism, Phu Quoc island.

* TS. GV. Trường Đại học Kiên Giang

** ThS, GV. Trường Đại học Kiên Giang

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Phú Quốc là một trong những hòn đảo lớn nhất Việt Nam, đang tập trung đầu tư xây dựng thành trung tâm du lịch sinh thái biển, đảo chất lượng cao của cả nước, giới theo Quyết định 633/QĐ-TTg năm 2010 của Thủ tướng Chính phủ [3]. Sự phát triển đa dạng các loại hình du lịch, các sản phẩm du lịch trong thời gian qua đã thu hút khách du lịch đến với Phú Quốc nhiều hơn, góp phần giải quyết việc làm cho lao động tại địa phương, thúc đẩy ngành kinh tế phát triển, làm chuyển dịch cơ cấu kinh tế - xã hội huyện đảo theo hướng tích cực [5]. Tuy nhiên, tình trạng đầu tư xây dựng các công trình, san lấp mặt bằng ồ ạt đã dẫn đến thu hẹp diện tích rừng tự nhiên và cảnh quan thiên nhiên biển đảo, môi trường sinh thái bị ô nhiễm, xuống cấp và dần mất đi đặc thù địa phương [5]. Những vấn đề trên đã và đang ảnh hưởng tiêu cực đến tính bền vững của hoạt động phát triển du lịch. Trong bối cảnh đó việc nghiên cứu thực trạng phát triển du lịch bền vững và nêu ra một số giải pháp phát triển du lịch Phú Quốc theo hướng bền vững là rất cần thiết và có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển của ngành du lịch của huyện đảo.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Nguồn số liệu thứ cấp về tình hình phát triển du lịch ở Phú Quốc, các chính sách và công tác quy hoạch phát triển du lịch biển, đảo; các chỉ tiêu đánh giá về phát triển du lịch được tổng hợp từ các báo cáo tình hình kinh tế xã hội hàng năm giai đoạn từ 2010 đến 2015 của UBND huyện Phú Quốc, chi cục Thống kê Phú Quốc và Sở Văn hóa – Thể thao và Du lịch Kiên Giang. Nguồn số liệu sơ cấp được thu thập từ việc khảo sát 648 du khách đã đi du lịch Phú Quốc, 75 người dân và 15 cán bộ du lịch của địa phương.

Các phương pháp thống kê mô tả, phân tích và so sánh được sử dụng cho tính toán và phân tích trong nghiên cứu. Việc đánh giá thực trạng

phát triển du lịch bền vững tại Phú Quốc được thực hiện thông qua bộ chỉ số phát triển du lịch biển đảo do tổ chức du lịch thế giới (WTO) xây dựng, kết hợp với sự cân nhắc của đặc điểm tự nhiên, kinh tế, xã hội của đảo [2].

3. ĐÁNH GIÁ THỰC TRẠNG PHÁT TRIỂN BỀN VỮNG DU LỊCH PHÚ QUỐC

Kết quả phát triển hoạt động du lịch của hoạt động du lịch Phú Quốc trong thời gian qua đạt được nhiều thành tựu đáng ghi nhận. Dựa trên tiêu chí về đánh giá phát triển du lịch bền vững, một số chỉ tiêu được tổng hợp như sau:

1.1. Từ góc độ bền vững về kinh tế

Du lịch Phú Quốc trong giai đoạn 2010 – 2015 phát triển khá nhanh, cụ thể số lượng du khách quốc tế đến Phú Quốc năm 2015 đạt 163.000 lượt khách tăng bình quân 117,3% và du khách nội địa năm 2015 đạt 687.000 lượt khách tăng 132,8%/năm [1]. Do lợi thế về cảnh quan biển đảo, kết hợp với các sản phẩm du lịch ngày càng phong phú, đa dạng nên khách đến và nghỉ lại cao hơn và chi tiêu nhiều hơn cho các dịch vụ du lịch khác (doanh thu tăng bình quân 143,0%/năm, cao hơn tốc độ tăng về lượng khách [1]). Trong thời gian tới cùng với sự đầu tư phát triển nâng cao chất lượng phục vụ tại các điểm du lịch, du khách nội địa sẽ tăng trưởng ổn định khi thời gian rỗi và thu nhập đảm bảo hơn.

Cùng với sự phát triển về số lượng du khách, cơ sở vật chất kỹ thuật du lịch phát triển với tốc độ nhanh bình quân 116,38%. Theo chi cục thống kê Phú Quốc, năm 2010 toàn huyện có 74 cơ sở lưu trú, có 1.552 phòng, với 2.607 giường thì đến năm 2015 có 158 cơ sở lưu trú, có 5.000 phòng với 9.425 giường [1]. Đây là kết quả của hoạt động đầu tư của tất cả các thành phần kinh tế đều tham gia kinh doanh dịch vụ lưu trú và ăn uống. Mặc dù các cơ sở lưu trú thì nhiều, song quy mô nhỏ, phần lớn từ 6 - 45 phòng, số khách sạn có quy mô trên 100 phòng

rất ít. Điều đó đặt ra cho huyện đảo là cần ưu tiên phát triển các khách sạn cao cấp, đúng tiêu chuẩn quy định, hạn chế việc xây dựng các nhà khách, nhà nghỉ, nhà trọ có quy mô nhỏ.

Hệ thống các cơ sở ăn uống đa dạng, phong phú, hệ thống các nhà hàng, các quán ăn từ bình dân đến cao cấp với các món ăn đặc sản của miền biển tươi, ngon: tôm, cua, cá, ốc,...

luôn sẵn sàng phục vụ mà mỗi du khách một lần nếm thử thì khó lòng quên được. Tuy nhiên, vấn đề cần được quan tâm là vệ sinh thực phẩm, đồ uống, giá cả và chất lượng phục vụ của đội ngũ nhân viên. Nếu giải quyết tốt vấn đề này thì sẽ hấp dẫn du khách hơn, nâng cao sự hài lòng của du khách, từ đó góp phần bảo đảm du lịch phát triển một cách bền vững

Bảng 1. Các kết quả cơ bản của phát triển du lịch Phú Quốc, giai đoạn 2010-2015

Chỉ tiêu	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Số lượt du khách (lượt)	239.794	278.370	313.581	425.912	586.034	850.000
Số ngày lưu trú (ngày)	537.387	659.087	814.339	1.084.536	1.517.059	2.199.736
Doanh thu (tỷ đồng)	501	710	910	1.209	2.228	3.000
Số cơ sở lưu trú (cơ sở)	74	89	100	125	144	158
Tổng số phòng (phòng)	1.552	1.815	1.975	2.475	3.606	5.000

Nguồn: Chi cục Thống kê Phú Quốc, 2016 [1].

Nguồn lao động trong lĩnh vực du lịch Phú Quốc năm 2015 có trình độ học vấn tương đối thấp. Trình độ sau đại học chiếm 0,1% và trình độ đại học đạt 4,9%, trình độ cao đẳng 7,7%, trình độ trung cấp đạt 10,9%, trình độ khác đạt 7,8%. Tổng số lao động du lịch chưa qua đào tạo chiếm 68,7%. Đồng thời, thông qua số liệu được thu thập từ Sở Văn hoá – Thể thao – Du lịch tỉnh Kiên Giang được trình bày trong bảng 2 cho thấy Phú Quốc đã đang và rất cố gắng trong việc cải thiện, nâng cao trình độ của nguồn lao động du lịch, thể hiện ở số lượng nhân viên đã qua đào tạo tăng dần qua các năm từ sơ cấp đến sau đại học. Trong giai đoạn năm 2011 - 2015, tỷ lệ lao động đã qua đào tạo tăng thêm 5,16%. Trong đó, tốc độ tăng của nhóm nhân

viên có trình độ Đại học và Cao đẳng khá cao lần lượt là 375,8% và 225,4% [1]. Số lượng các nhân viên chưa qua đào tạo mặc dù còn chiếm số lượng lớn nhưng tốc độ tăng lại có dấu hiệu chậm dần qua các năm. Điều này chứng tỏ, công tác đào tạo chuyên môn nghiệp vụ của nhân viên trong ngành đã được các cấp lãnh đạo quan tâm sâu sát nhằm nâng dần chất lượng phục vụ của ngành du lịch.

Hiện nay, Phú Quốc đã được biết đến là địa điểm du lịch không thể bỏ qua, cả khách nội địa và quốc tế đều bị thu hút bởi vẻ đẹp hoang sơ, không khí yên bình nơi này nên việc cải thiện trình độ nguồn lao động là hoàn toàn cần thiết nhằm đón làn sóng du khách được dự báo sẽ gia tăng nhanh chóng trong vài năm tới.

Bảng 2. *Trình độ nguồn nhân lực phục vụ du lịch Phú Quốc giai đoạn 2011-2015*

Đơn vị: Người

Danh Mục	2011	2012	2013	2014	2015	Chênh lệch 2015/2011	
							Tuyệt đối Tương đối
Sau đại học	0	1	2	4	5	5	-
Đại học	62	74	150	251	295	233	375,8%
Cao đẳng	142	192	213	264	462	320	225,4%
Trung cấp	198	225	285	397	651	453	228,8%
Khác	168	187	225	368	467	299	178,0%
Chưa qua đào tạo	1.608	1.691	2.095	3.043	4.587	2.979	185,3%
Tổng nguồn lao động	2.178	2.370	2.970	4.327	6.000	3.822	175,5%
Tỷ lệ % LĐ qua đào tạo	26,17	28,65	29,46	29,67	31,33	5,16	19,7

Nguồn: *Sở Văn hoá – Thể thao – Du lịch tỉnh Kiên Giang, 2015*

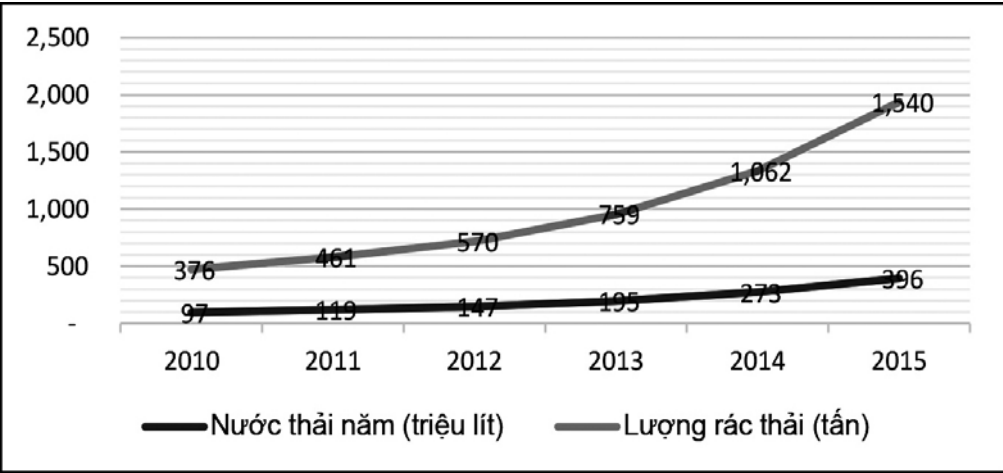
Xét về góc độ kinh tế, ngành du lịch Phú Quốc đang phát triển bền vững, tạo công ăn việc làm, tăng thu nhập cho người dân địa phương, đóng góp vào ngày càng nhiều vào GDP của huyện với tốc độ tăng trưởng bình quân hàng năm khá cao và bền vững.

1.2. Từ góc độ bền vững về môi trường

Theo thống kê sơ bộ 2016, hiện mỗi ngày trên huyện đảo Phú Quốc có khoảng 180 tấn rác được thải ra, trong khi đó năng lực thu gom của các đơn vị chỉ đạt trên 50% [5]. Trên địa bàn

huyện chưa được đầu tư nhà máy xử lý rác thải nên đa phần rác thải thu gom được phải xử lý bằng cách đốt hoặc đưa về tập trung tạm thời ở 2 bãi rác thuộc thị trấn An Thới và xã Cửa Cạn. Số rác thải chưa được thu gom và nước thải chưa qua xử lý trôi dạt trong tự nhiên, theo các cống, kênh rạch, sông ngòi trôi thẳng ra biển gây ô nhiễm môi trường sinh thái biển của Phú Quốc. Căn cứ vào số lượng khách lưu trú, số lượng lao động du lịch trực tiếp, nghiên cứu đã ước tính được lượng rác thải và lượng nước thải từ hoạt động du lịch hàng năm như sau:

Biểu đồ 1. *Lượng rác thải và lượng nước thải từ hoạt động du lịch*

Nguồn: *Tính toán của tác giả, 2016.*

Lượng rác thải từ hoạt động du lịch có xu hướng tăng nhanh, mức tăng trưởng bình quân là 32,5%/năm giai đoạn 2010 – 2015. Nếu như 2010 lượng rác thải từ hoạt động du lịch là 97 tấn thì đến năm 2015 là 396 tấn gấp 3 lần so với năm 2010. Lượng nước thải cũng có mức tăng trưởng bình quân 32,6%. Lượng nước thải này kết hợp với lượng nước thải sinh hoạt và sản xuất của người dân hầu hết chỉ được xử lý thô sơ, lắng đọng rồi sau đó thải ra kênh, biển; đã góp phần làm gia tăng hàm lượng các chất ô nhiễm có trong môi trường nước, gây ảnh hưởng đến chất lượng nước trong khu vực.

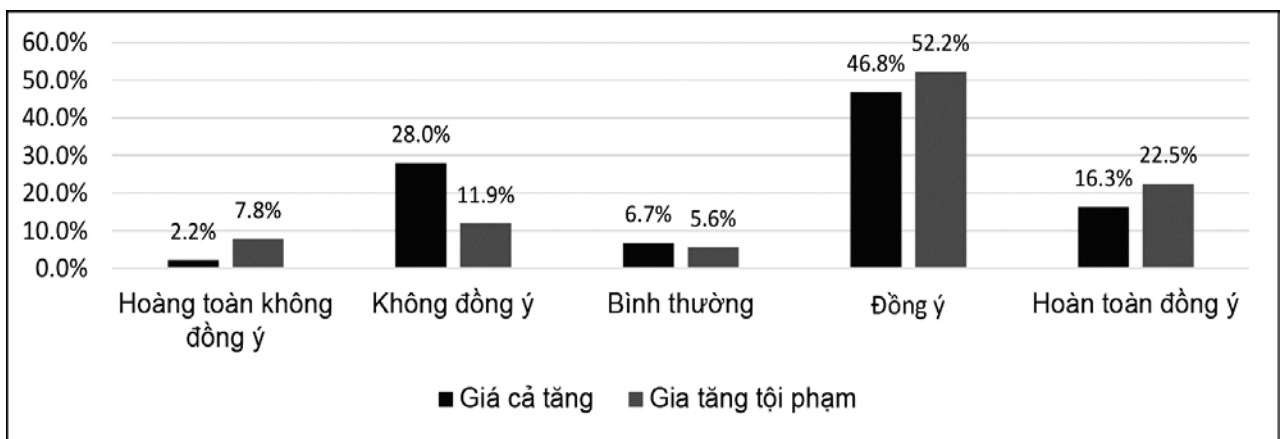
Như vậy, với sự phát triển nhanh chóng của lượng khách du lịch hàng năm, các hoạt động du lịch là một trong những nguyên nhân ảnh hưởng tiêu cực đến môi trường, mà trực tiếp là tác động đến hệ sinh thái tự nhiên các khu bảo tồn thiên nhiên, các vùng nước ven bờ bị thu hẹp, đã làm cho môi trường biển đảo của địa phương đang có nguy cơ đối mặt với sự phát triển thiếu bền vững dưới góc độ môi trường.

1.3. Từ góc độ bền vững về văn hóa – xã hội

Du lịch tác động đến việc giải quyết công ăn việc làm và đem lại thu nhập cho lao động địa phương, tỷ lệ lao động địa phương tham gia trực tiếp vào hoạt động du lịch rất cao và thu nhập bình quân đầu người đạt ... Về tỷ lệ hộ nghèo đã giảm từ 2,9% vào năm 2010 xuống còn 1,29% vào năm 2015 theo tiêu chí hiện nay [5]. Điều đó, chứng tỏ du lịch phát triển đã góp phần giải quyết công ăn việc làm và đem lại nguồn thu nhập cao cho lao động tại địa phương.

Tuy nhiên, các tác động tiêu cực trong quá trình phát triển như: vấn đề an ninh trật tự tại địa phương, vấn đề về người nhập cư, vấn đề về giá cả sinh hoạt... đã bắt đầu xuất hiện. Kết quả khảo sát cho thấy, du lịch đã làm hàng hóa trở lên khan hiếm và tăng giá gây khó khăn cho đời sống người dân địa phương, nhất là mùa du lịch cao điểm, có 63,1% người tham gia khảo sát đồng ý với nhận định này. Ý kiến của người dân về việc du lịch làm tăng tỷ lệ tội phạm cũng tương đối cao, với 74,7% số người đồng ý.

Biểu đồ 2. Ý kiến của cộng đồng địa phương về tác động của du lịch đến văn hóa - xã hội

Nguồn: Tính toán từ số liệu điều tra, 2016

Như vậy, có thể nhận thấy tác động của du lịch lên phân hệ văn hóa - xã hội mang tính tích cực nhiều hơn tiêu cực. Các tệ nạn xã hội như ma túy, mại dâm luôn nằm trong tầm kiểm

soát của địa phương. Các hoạt động truyền thống như các phong tục, tập quán, lễ hội của địa phương được giữ gìn và tôn tạo mà không bị mai một.

3. MỘT SỐ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN DU LỊCH PHÚ QUỐC THEO HƯỚNG BỀN VỮNG

3.1. Đối với cơ quan quản lý nhà nước

Để đảm bảo cho phát triển du lịch bền vững, cần bổ sung trong quy hoạch phát triển văn hóa, thể thao và du lịch Phú Quốc đến năm 2020 như sau:

- Điều tra, thống kê những chỉ tiêu về kinh tế, môi trường và xã hội tác động đến du lịch thành phố. Qua đó, đánh giá mức độ cảnh báo ở mỗi tiêu chí định hướng cụ thể cho triển khai thực hiện quy hoạch hiệu quả hơn; phân bổ hợp lý, tránh sự đầu tư lãng phí, không đúng đối tượng.

- Đánh giá thực trạng công tác bảo tồn, tôn tạo các khu danh thắng thông qua các chỉ tiêu về quy mô đầu tư, số lượng và chất lượng các công trình được quy hoạch tu bổ; xây dựng giải pháp cho công tác tôn tạo các khu danh thắng, các khu di tích lịch sử nhằm đảm bảo công tác bảo tồn các giá trị của nguồn tài nguyên.

- Đánh giá chất lượng các dự án ảnh hưởng tới môi trường du lịch; kiểm tra định kỳ hoặc đột xuất về công nghệ, thiết bị, quy trình vận hành hệ thống xử lý nước thải và khả năng ứng phó với sự cố môi trường của các cơ sở kinh doanh du lịch.

3.2. Đối với các doanh nghiệp kinh doanh du lịch

Tập trung xây dựng một số khu vui chơi giải trí tổng hợp với nhiều loại hình kết hợp giữa tính dân tộc và hiện đại. Xã hội hóa và đa dạng hóa sản phẩm du lịch, hướng tới sản phẩm có giá trị cao, tạo được lợi thế so sánh với các địa phương khác, tăng sức hấp dẫn của sản phẩm du lịch nhằm thu hút du khách, tạo nhiều công ăn việc làm, đóng góp vào sự nghiệp phát triển du lịch của địa phương một cách bền vững. Đồng thời, phải xử lý và hạn chế chất thải; giảm thiểu ô nhiễm bằng việc sử dụng hóa chất, nguyên vật liệu thân thiện với

môi trường, tăng cường bán sản phẩm du lịch xanh...

3.3. Đối với cộng đồng cư dân địa phương

Cần có thái độ ứng xử thân thiện, tôn trọng và hỗ trợ du khách trong quá trình tham quan, tìm hiểu tại địa phương; hiểu biết về nguồn tài nguyên và giới thiệu đến với du khách; tham gia hoạt động du lịch một cách có tổ chức, tránh tình trạng tự phát, gây lộn xộn, thiếu văn minh đô thị,... Bên cạnh đó, cộng đồng cần tham gia vào tất cả các giai đoạn của việc lập kế hoạch bao gồm: việc đánh giá nguồn lợi, xác định các vấn đề và định nghĩa những hành động để giải quyết chúng.

3.4. Đối với du khách

Du khách là người tham gia cuối cùng trong việc đưa du lịch bền vững vào thực tiễn. Nếu du khách không chọn đi đến thăm quan Phú Quốc, hoặc không sẵn lòng trả phí để hỗ trợ cho du lịch bền vững thì mục tiêu phát triển du lịch bền vững khó đạt được. Vì vậy, cần tìm hiểu và tuân thủ các tập tục địa phương; lựa chọn các doanh nghiệp có quan điểm, tôn chỉ và hoạt động hướng đến sự bền vững và có trách nhiệm; có ý thức tiết kiệm năng lượng; sẵn sàng tham gia các hoạt động môi trường, ủng hộ phát triển kinh tế - xã hội địa phương; có ý thức bảo vệ môi trường, văn hóa bản địa,...

4. KẾT LUẬN

Phát triển du lịch bền vững ở Phú Quốc sẽ kéo theo sự ổn định về kinh tế - xã hội và môi trường, góp phần phát triển kinh tế địa phương, tạo sự bình đẳng xã hội, phân chia lợi ích công bằng, tạo sự bình đẳng xã hội; nâng cao ý thức, trách nhiệm của mọi tầng lớp xã hội về văn hóa, truyền thống dân tộc, bảo vệ tài nguyên tự nhiên và môi trường sinh thái. Để thực hiện mục tiêu này cần phải có sự phối hợp chặt chẽ giữa các cơ quan quản lý nhà nước, các doanh nghiệp du lịch và cộng đồng

địa phương nhằm tạo nền tảng vững chắc cho sự phát triển toàn diện của ngành du lịch Phú Quốc trong tương lai.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

[1]. Chi cục thống kê huyện Phú Quốc, Tỉnh hình kinh tế - xã hội huyện Phú Quốc, năm 2010, 2015.

[2]. Manning E.W. (1996), *Carrying Capacity and Environmenta Indicators*, WTO News. June/1996.

[3]. Quyết định số 01/2007/QĐ-TTg, ngày

08/01/2007 của Thủ tướng Chính phủ “Về việc phê duyệt Quy hoạch tổng thể phát triển du lịch đảo Phú Quốc, tỉnh Kiên Giang thời kỳ 2006-2020”.

[4]. Quyết định số 868/QĐ-TTg, ngày 17/06/2015 của Thủ tướng Chính phủ về việc “Phê duyệt điều chỉnh cục bộ điều chỉnh Quy hoạch chung xây dựng đảo Phú Quốc, tỉnh Kiên Giang đến năm 2030”.

[5]. UBND huyện Phú Quốc, Báo cáo tổng kết năm 2015.

